

Надія ПАВЕЛКО

Класичний приватний університет

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Розглядається система державного регулювання у сфері страхування сільськогосподарської продукції в Україні, яка забезпечує здійснення ефективної державної політики в цій сфері. Визначаються основні елементи механізму державного регулювання страхування сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: державне регулювання, механізм державного регулювання, система, сільськогосподарська продукція, страховий ринок, страхування.

Надежда Павелко. Система государственного регулирования страхования сельскохозяйственной продукции в Украине

Рассматривается система государственного регулирования в сфере страхования сельскохозяйственной продукции в Украине, которая обеспечивает осуществление эффективной государственной политики в этой сфере. Определяются основные элементы механизма государственного регулирования страхования сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: государственное регулирование, механизм государственного регулирования, система, сельскохозяйственная продукция, страховой рынок, страхование.

Nadiia Pavelko. The system of state regulation of insurance agricultural products in Ukraine

The system of state regulation in the insurance of agricultural products in Ukraine to ensure effective implementation of the state policy in this sphere is considered. The main elements of the mechanism of state regulation of insurance of agricultural products are identified.

Key words: government regulation, mechanism of state regulation, system, agricultural products, the insurance market, insurance.

Успішний розвиток системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні більшою мірою залежить від стратегії та тактики регулювання економічних, політичних, соціальних процесів, які мають місце в механізмі державного регулювання аграрного сектору економіки України. Безпосередній вплив держави шляхом регулювання має здійснюватись за допомогою застосування організаційно-інформаційних методів (розробка нормативно-правової бази, стратегічної програми розвитку) та фінансової підтримки (формування реальних фінансових джерел для розвитку програм страхування, субсидування страхових премій тощо). Таким чином, держава займає ключове місце у сфері розвитку страхування сільськогосподарської продукції як координатор діяльності учасників системи страхування та як законодавець, що забезпечує правові засади страхування в аграрній сфері.

Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних зasad ی окремих аспектів у сфері державного регулювання страхового ринку висвітлювалися в працях багатьох учених, серед яких В. Д. Базилевич, А. В. Василенко, О. Й. Жабинець, М. С. Жилкіна, С. С. Осадець, В. Й. Пліса, Р. Г. Соболь, О. Ф. Філонюк та ін. Але саме механізм державного регулювання страхування в аграрному секторі вивчений недостатньо. Слід зазначити, що проблема дослідження механізмів державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції є доволі актуальною й потребує подальших досліджень.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей системи державного регулювання страхування сільськогосподарської продукції та визначені основних елементів механізму державного регулювання страхування в цій сфері.

Перехідна економіка підвищує ризикованість усіх сфер діяльності, що потребує активних заходів щодо формування ринку страхових послуг, дієвого, але виваженого втручання держави в процес реформування. Отже, об'єктивний процес розвитку страхового ринку зумовлює необхідність опрацювання та впровадження цілісного механізму державного регулювання та підтримки страхового бізнесу [4, с. 38]. У період становлення й розвитку сфері аграрного страхування в Україні держава є головним регулятором цієї системи. Ураховуючи те що уряд є виразником загального інтересу суспільства, а також те, що спостерігається певний брак довіри між аграрним і страховим сектором, саме уряду має належати головна роль в об'єднанні зусиль учасників аграрного страхування та збалансуванні їх інтересів [1, с. 12]. Отже, державне регулювання страхового ринку в аграрному секторі стосується всіх його учасників і процесів взаємодії між ними.

Вплив держави на страховий ринок здійснюється переважно шляхом формування законодавчої і нормативної бази діяльності учасників страхового ринку та передбачає вибір моделі державного регулювання. Вітчизняні та зарубіжні дослідники виділяють три моделі державного регулювання страхової діяльності [2; 3; 8] (таблиця).

Моделі державного регулювання страхового ринку

Континентальна	Ліберальна		Змішана
	Централізована	Децентралізована	
Німеччина, Швеція, Японія	Велика Британія	США	Франція
Заснована на жорсткій законодавчій регламентації і деталізації діяльності суб'єктів страхового ринку. Основні джерела права – закони та кодекси	Єдина система регулювання, страхові компанії дотримуються загальних правил і нормативів	Створює різні умови, в яких працюють страховики	Нормативна регламентація діяльності страховиків поєднана з гнучкими підходами, які дають можливість забезпечити достатній рівень конкуренції

Звісно, кожна країна розвиває свою унікальну систему, яка може відображати повністю або частково риси наведених моделей та власні особливості. Ступінь жорсткості або ліберальності визначається не інтенсивністю втручання держави у функціонування страхового ринку та діяльність страхових компаній, а ступенем контролю державних органів за дотриманням єдиних правил і норм усіма суб'єктами страхової діяльності. Найбільш доцільною та виправданою вважається континентальна модель державного регулювання, яку вважають більш жорсткою [9]. Так, А. В. Василенко [2] вважає, що система державного регулювання діяльності страхових компаній України еволюціонувала в напрямі континентальної моделі, та визнає її жорсткою. Але, на наш погляд, модель державного регулювання страхового ринку України займає проміжне місце між континентальною та змішаною моделями. Оскільки в Україні неодноразово змінюється центральний орган, що здійснює нагляд за страховою діяльністю, видаються ліцензії на кожний вид страхування, встановлюються чіткі вимоги до платоспроможності страховиків та при цьому забезпечуються умови вільної конкуренції на страховому ринку.

Слід зазначити, що необхідність державного регулювання страхування в аграрній сфері спричинена наявністю таких факторів:

- неприйняття страховими компаніями на страхування тих аграрних ризиків, які їм невигідні;
- недостатній розвиток елементів інфраструктури, у послугах якої зацікавлені не окремі страховики, а ринок аграрного страхування загалом;
- некерована тарифна політика страхових компаній;
- страхові продукти й договори розроблені страховими компаніями без участі та врахування потреб аграріїв;
- перебільшені вимоги з надання документів, особливо під час настання страхового випадку;
- страхування має великі можливості інвестиційної діяльності, в якій зацікавлена держава.

Таким чином, основою державного регулювання у сфері страхування сільськогосподарської продукції має бути система методів, форм, інструментів регулювання, за допомогою яких державні органи впливатимуть на функціонування аграрного страхового ринку. На нашу думку, державне регулювання страхування сільськогосподарської продукції – це структурний елемент державного регулювання економіки, що забезпечує виконання законів та впорядковує дії між державою, страховиком і страхувальником з метою ефективного розвитку страхового ринку та відстоювання інтересів і прав його суб'єктів. Регулятивна функція держави в галузі страхування може виявлятися в різних формах: прийняття законодавчих актів, що регламентують страхування; встановлення пільг страховим організаціям для стимулювання їх діяльності; створення особливого правового механізму, який забезпечує нагляд за функціонуванням страхових організацій. До

системи заходів державного регулювання входять: реєстрація страхових організацій; ліцензування діяльності страхових організацій; нагляд за діяльністю страховиків та їх об'єднань [5].

З метою визначення сутності, мети та форм державного регулювання розглянемо систему державного регулювання страхування сільськогосподарської продукції в Україні (рис. 1). До форм державного регулювання належать: економічне адміністрування, інституційне регулювання, адміністративно-правове регулювання, програмування та планування. Економічне адміністрування полягає в державному фінансуванні програм страхування та виділенні субсидій для сплати страхової премії. Інституційне регулювання передбачає адміністративно-правове регулювання, яке може здійснюватися у формі страхового нагляду, ліцензування страхової діяльності, встановлення обов'язкових видів страхування. Адміністративно-правове регулювання виявляється в забезпеченні правовими нормами ефективного функціонування аграрного страхового ринку. Форма програмування та планування реалізується шляхом планування та прогнозування страхової діяльності, розробки програм подальшого розвитку страхування сільськогосподарської продукції в Україні. Регулювання фінансової діяльності страховика також відносить до однієї з форм системи державного регулювання, що полягає в контролі за платоспроможністю, інвестиційною діяльністю та ціноутворенням.

Рис. 1. Система державного регулювання страхування сільськогосподарської продукції

Належний рівень державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції може бути забезпечений лише за умови ефективного функціонування його механізму. Суб'єктами механізму державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції є: Кабінет Міністрів України, який забезпечує правове регулювання шляхом затвердження законодавчих норм функціонування ринку аграрного страхування; Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, яка проводить державну реєстрацію, ліцензування страховиків та здійснює страховий нагляд; Міністерство аграрної політики та продовольства України, яке виконує функцію адміністратора системи шляхом координації та контролю діяльності у сфері страхування сільськогосподарської продукції. А об'єктами механізму державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції є сільгосптоваровиробники та страхові організації (рис. 2).

Зрозуміло, що основною метою функціонування механізму державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції має бути забезпечення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринку аграрного страхування, нагляду за фінансовим станом страховиків та додержання ними законодавства, захисту інтересів споживачів страхових послуг. Важливе місце у формуванні системи механізму державного регулювання посідають його елементи, що забезпечують цільовий вплив на об'єкти – форми та інструменти. Так, державне регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції здійснюється у формі:

- ведення державних реєстрів страховиків та ліцензування діяльності з надання страхових послуг;
- нормативно-правового регулювання діяльності страховиків;
- нагляду за діяльністю страхових установ;
- застосування уповноваженими державними органами заходів впливу;
- проведення інших заходів з державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції.

Таким чином, важливим моментом ефективної взаємодії між суб'єктами механізму державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції є забезпечення належної співпраці і координованості дій між ними. Регулятивні та наглядові функції за діяльністю з надання послуг у сфері страхування взагалі та у сфері страхування сільськогосподарської продукції зокрема виконує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. Вона забезпечує проведення державної політики у сфері страхування, у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства, у визначеному порядку вносить їх на розгляд Президентові України та Кабінету Міністрів України [7]. До основних функцій Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, а саме галузі страхування, входять такі: ведення єдиного державного реєстру страховиків; ліцензування; контроль за дотриманням законодавства; розробка нормативних та методичних документів; контроль за платоспроможністю страхових компаній; підготовка і перепідготовка кадрів; участь у міжнародному співробітництві; організаційно-методичне забезпечення проведення актуарних розрахунків [6].

Не менш важливе місце в системі регулювання страхового ринку будь-якої країни займають органи страхового нагляду, які мають статус державного органу виконавчої влади. В Україні функції страхового нагляду виконує Департамент страхового нагляду, який діє у структурі Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Основними завданнями Департаменту страхового нагляду є:

забезпечення державного регулювання та нагляду за наданням послуг у сфері страхування та додержанням законодавства; участь у розробці й реалізації стратегії розвитку ринків фінансових послуг; захист прав споживачів послуг у сфері страхування тощо. Однією з головних проблем державного регулювання страхової діяльності є забезпечення наявності у страховика достатнього обсягу коштів, за рахунок яких він був би здатний виконати свої зобов'язання перед страхувальниками за будь-яких обставин, тобто забезпечити платоспроможність кожного конкретного страховика. Зареєстрована юридична особа набуває статусу страховика лише після видачі їй ліцензії на право здійснення страхової діяльності та внесення її до Державного реєстру страховиків. З огляду на мету держави щодо захисту фінансових інтересів страхувальників головною функцією Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг визначено ліцензування страхової діяльності. Таким чином, у разі порушення страхового законодавства ліцензія може бути відкликана.

Державне регулювання страхової діяльності в аграрному секторі економіки України здійснюється в таких напрямах:

- участь держави у сфері розвитку системи страхування в сільському господарстві;
- законодавче регулювання (прийняття законів і нормативно-правових актів);
- здійснення нагляду за функціонуванням ринку страхування сільськогосподарської продукції відповідно до загальнодержавних потреб;
- створення постійно діючої процедури аналізу, коректування і впровадження положень стратегії розвитку аграрного страхового ринку України;
- створення умов для розвитку конкурентоздатного страхового ринку й органів нагляду за ним.

Важливим аспектом ефективної діяльності існуючої організаційної структури державного регулювання у сфері страхування сільськогосподарської продукції є забезпечення належної співпраці й координованості між основними учасниками регулювання та визначення базових довгострокових цілей та орієнтирів. На нашу думку, основною проблемою у формуванні механізму державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції є відсутність такого співробітництва та підходів до формування методики прогнозування розвитку страхового ринку в системі державного управління національною економікою; недостатньо обґрунтована роль страхування у забезпеченні національної продовольчої безпеки, відсутня ефективна державна аграрна політика та необґрунтовано механізм її реалізації на страховому ринку України. Зазначимо, що ефективність механізму державного регулювання системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні може бути досягнута лише за умови дотримання принципів, що передбачають: захист

прав та інтересів учасників з боку держави, прозорість та доступність інформаційної бази, необхідної для прийняття рішень, підтримки добросовісної конкуренції, існування державного органу регулювання з чітко визначеними функціями і повноваженнями.

Отже, механізм державного регулювання страхування сільськогосподарської продукції – сукупність форм та інструментів, які забезпечують функціонування та регулювання страхової діяльності в аграрній сфері, а також захист прав та інтересів її суб'єктів. Ефективність функціонування цього механізму буде залежати від взаємоузгодженості державних органів, що здійснюють регулювання в цій сфері, та правильно визначених пріоритетів розвитку страхування сільськогосподарської продукції в Україні. Вважаємо, що насамперед слід визначити статус страхування сільськогосподарської продукції в забезпеченій продовольчої безпеки країни, удосконалити нормативні документи, які регулюють сферу аграрного страхування, відокремити структурний підрозділ у Міністерстві аграрної політики та продовольства в Україні, який буде надавати методичну допомогу Національній комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, для розвитку специфічного ринку страхування – страхування сільськогосподарської продукції.

Предметом подальших розвідок стане розробка інституційних механізмів, які будуть спрямовані на розробку дієвого управлінського інструментарію, необхідного для державного регулювання страхування сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. **Антипов В. І.** Страхування в Україні / В. І. Антипов, І. І. Сахар. – К. : Правові джерела, 2000. – 368 с.
2. **Василенко А. В.** Генезис державного регулювання страхового ринку України в контексті зарубіжного досвіду / А. В. Василенко // Акт. пробл. економіки. – 2006. – № 82 (62). – С. 14 – 22.
3. **Жабинець О. Й.** Державне регулювання страхової діяльності у контексті глобалізації світового страхового простору / О. Й. Жабинець // Наук. віsn. НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10. – С. 187 – 194.
4. **Ковтун Н. В.** Сучасні тенденції розвитку страхової діяльності в Україні: макроекономічні і регіональні аспекти / Н. В. Ковтун // Статистика України. – 2006. – № 3. – С. 38.
5. **Плиса В. Й.** Модель державного регулювання страхового ринку в Україні / В. Й. Плиса, З. П. Плиса // Наук. віsn. НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.10. – С. 209 – 215.
6. **Положення** про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг : Указ Президента України від 23 листоп. 2011 р. № 1070/2011 (п.3.5) / Верховна Рада України. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011.
7. **Про фінансові** послуги та державне регулювання ринків фінансових

послуг : Закон України від 12 лип. 2001 р. № 2664-ІІІ / Верховна Рада України.
– Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14.

8. Соболь Р. Г. Сутність державного регулювання страхової діяльності в Україні / Р. Г. Соболь. – Режим доступу : www.nbuu.gov.ua/e-journals/DeBu/2009-1/doc/2/06.pdf.

9. Страховий ринок в Україні: стан, проблеми, перспективи : аналіт. доп. Центру Разумкова // Нац. безпека і оборона. – 2003. – № 6 (42). – С. 2 – 46.

Надійшла до редколегії 03.01.13

УДК 35.075.1

Наталія ДЯЧЕНКО

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ ДИНАМІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Аналізується процес впровадження електронного урядування в Україні, його вплив на розбудову громадянського суспільства, на підвищення ефективності роботи органів державної влади; визначаються причини низьких темпів впровадження електронного врядування та можливості його активізації.

Ключові слова: прогнозно-аналітичні дослідження, електронне урядування, інформаційне суспільство, електронна демократія.

Наталія Дяченко. Прогнозные оценки динамики формирования электронного управления в Украине

Анализируется процесс формирования электронного управления в Украине, его влияние на развитие гражданского общества, повышение эффективности работы органов государственной власти; определяются причины низких темпов внедрения электронного управления и возможности его активизации.

Ключевые слова: прогнозно-аналитические исследования, электронное управление, информационное общество, электронная демократия.

Natalia Dyachenko. Prognostic assessment of dynamics implementation e-government in Ukraine

The process of implementation of e-government in Ukraine, its influence on the development of civil society, improving the efficiency of public authorities is analyzes, defined reasons of the slow implementation of e-government and possibilities of its activity.

Key words: forecasting and analytical studies, e-government, information society, e-democracy.

Однією із загальних світових тенденцій сучасності є посилення впливу глобалізації майже на всі процеси суспільного буття, що обумовлює необхідність застосування зовсім інших підходів до державного управління і передбачає зростання ролі громадянського

суспільства, децентралізацію та демократизацію влади, активну участь громадян у політичних, соціальних та економічних процесах. Іншою загальною тенденцією є перехід світового суспільства до своєї наступної стадії розвитку – глобального інформаційного суспільства та суспільства знань, технологічною та технічною основою яких є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Як влучно зауважив Деніел Белл: «Інформація стає стратегічним ресурсом і ініціатором трансформації постіндустріального суспільства» [8]. Унаслідок зростання кількості та рівня традиційних загроз особі, суспільству, державі, міжнародному суспільству в цілому, а також появи нових загроз, ускладнення їх взаємодії, світ стає все більш небезпечним та непередбачуваним, що обумовлює зростання ролі держави в інтересах забезпечення національної, регіональної та міжнародної безпеки та використання відмінних від традиційного урядування механізмів державного управління в умовах криз. Саме таким є електронне урядування.

Проблеми впровадження електронного врядування в Україні розглядаються в різних дослідженнях, серед яких доцільно виділити, зокрема, праці А. Семенченко, О. Голубоцького, С. Чукут, І. Клименка, В. Фурашева, Д. Ланде та інших науковців.

Мета статті – дослідити поточний стан впровадження електронного урядування в Україні та показати надзвичайну перспективність та ефективність електронного урядування як інструменту модернізації державної влади в Україні.

Електронне урядування є одним з інструментів розвитку громадянського суспільства, впровадження якого сприятиме створенню умов для відкритого і прозорого державного управління.

Електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян. Головною складовою електронного урядування є електронний уряд – єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання [4].

Електронне урядування – це:

- інформування громадян та бізнесу про діяльність державних органів на відомчих сайтах;
- надання державних послуг у режимі он-лайн;
- залучення громадян та бізнесу до обговорення та прийняття управлінських рішень;
- автоматизація діяльності окремих державних органів та міжвідомчої взаємодії;
- підконтрольність влади суспільству.